

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА – ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Автором аналізовано сучасну екологічну ситуацію в Україні та визначено роль освітньої підготовки у забезпеченні екологічної безпеки країни та окремих регіонів.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічна освіта.

Як свідчить світова статистика, туризм – це галузь економіки, що займає перше місце за оборотом послуг, друге – за валютними надходженнями, поступаючись лише нафтопереробці. Сучасний туризм – це потужна світова індустрія, на яку припадає 30% світової торгівлі послугами і 10% – світового валового продукту[8].

Індустрія туризму є не лише одним із високодохідних сегментів економіки, але і найбільш динамічно розвиваючих. В останні два десятиліття середньорічні темпи росту прибулих іноземних туристів зростають. Так, за даними Всесвітньої туристичної організації при ООН, кількість туристів у світі виросла за останні півстоліття з 25 млн. осіб до 850 млн., а оборот туристичної індустрії – з 2,1 млрд. дол. США до 733 млрд.[4]. Особливо високих темпів розвитку набув туризм у країнах Західної Європи, що позитивно вплинуло на розвиток їх валового внутрішнього продукту (ВВП). Скажімо, в Австрії у 2007 р. прямі доходи у ВВП від туризму склали 8,6%, а доходи з урахуванням мультиплікативного ефекту – 15; в Іспанії – відповідно 6,8 і 18,2%; у Франції – 4,1 і 10,9%; в Хорватії – 8,5 і 19,0%; в Болгарії – 4,1 і 14,5%; у Великій Британії – 3,4 і 9,1%. Середньорічні темпи зростання туризму склали за останні 40 років 7% за рік. Це утричі вище середньорічних темпів зростання світової економіки.

У відповідності з прогнозом Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) в найближчі 10-15 років туристичний бізнес у світі буде активно розвиватись.

Останнім часом туристичний бізнес розвивається і в Україні. Так, обсяг реалізованих послуг споживачам з організації подорожувань лише за останні 5 років зріс у 4 рази; обсяг експорту послуг підприємств, що надають послуги з організацій подорожувань – майже у 12 разів (рис. 1, 2).

Як видно із рис. 2, особливо різкий скачок відбувся у 2007 р. у порівнянні з попереднім роком. Саме в 2007 р. кількість іноземних туристів, що обслуговуються суб'єктами туристичної діяльності України, у порівнянні з попереднім роком, зростає майже на четверть, тоді як протягом 2003-2006 рр. спостерігалась тенденція до зниження цього показника.

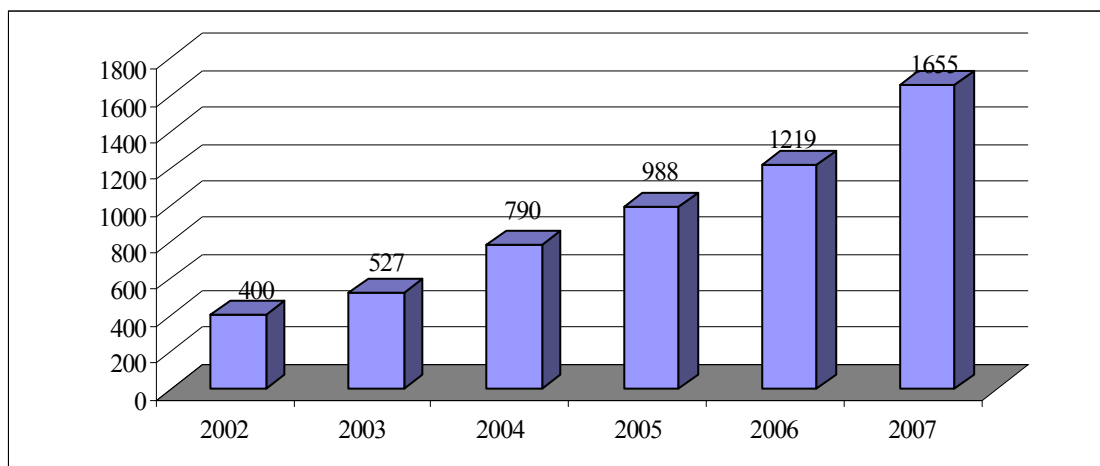
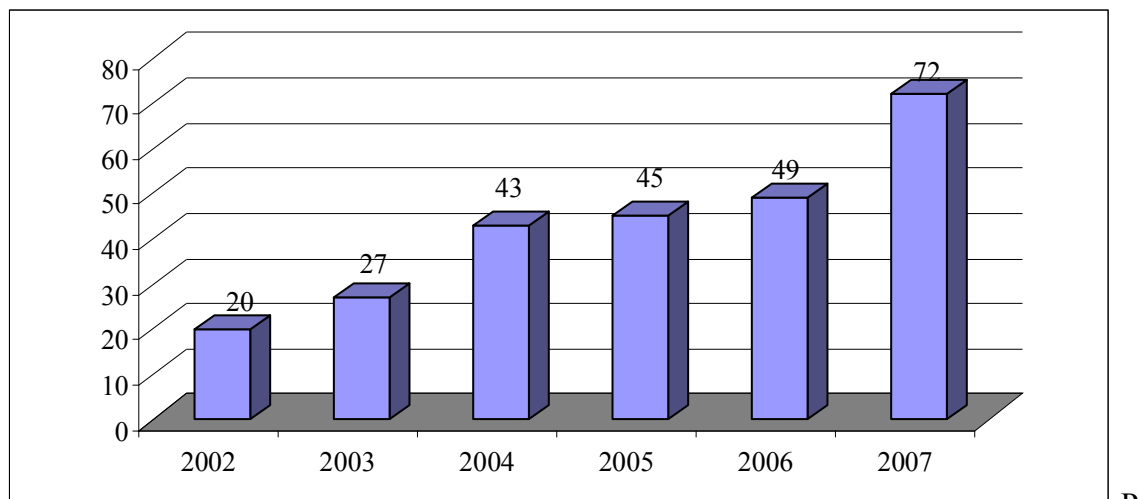

Рисунок 1. Динаміка обсягу реалізованих споживачам послуг з організації

подорожувань, млн. грн.

Р
исунок 2. Обсяги експорту послуг підприємств, що надають послуги з організації подорожувань, млн. грн.

Тобто розвиток індустрії туризму відіграє важливу соціально-економічну роль в житті країни. З його допомогою, як свідчить світова статистика, можна:

- подолати нерівномірність розвитку окремих територій;
- відновити регіональну економіку за рахунок залучення інвестицій, додаткових надходжень доходів до місцевих бюджетів;
- поліпшити соціальну інфраструктуру;
- забезпечити зайнятість населення і попередити зовнішню міграцію працездатного населення;
- підтримати підприємництво і місцеву промисловість, забезпечивши попит на товари місцевих товаровиробників;
- поліпшити екологічну обстановку за рахунок додаткового фінансування природоохоронних програм тощо.

Останнє в Україні має особливо важливе значення. Адже останнім часом в Україні активно розвивається сільський зелений туризм. Жителі міст їдуть у село, щоб подихати там свіжим повітрям, поїсти чисті продукти харчування, попити чисту воду. Однак, як свідчать результати досліджень фахівців Інституту агроєкології УААН, значна частина сільськогосподарської продукції не відповідає стандартам якості. Питна вода забруднена нітратами, хлоридами, що негативно впливає не лише на якість життя і стан здоров'я жителів села, але і на масштаби залучення до села туристів (хоча достовірна інформація про агроєкологічний стан ґрунтів, зокрема, присадибних земельних ділянок в Україні практично відсутня).

Екологічна ситуація завжди є функцією цивілізації, певний екологічний стан є результатом спричиненого людиною технологічного впливу на природу. Отже, міра загрозовості чи оптимальності екологічної ситуації залежить від того, в якій мірі екологічні імперативи (заборони) є регулятивами виробничої, технічної, науково-дослідницької діяльності людини. Сучасна екологічна ситуація, на жаль, в Україні дослідниками визначається як кризова.

У зв'язку з цим важливим є забезпечення екологічної безпеки як в Україні в цілому, так і в кожному регіоні, населеному пункті. Щодо цього існує багато підходів, у тому числі – здійснення моніторингу екологічного стану. Територія, на якій вирощується сільськогосподарська продукція, має постійно контролюватись з точки зору екологічної безпеки. Останнім часом вирощування плодовоовочевої продукції, картоплі, заготівля м'яса та молока із занепадом великих державних і колективних господарств перейшло в

особисті селянські господарства. Висока щільність свійських тварин і птиці в невеликих за площею особистих господарствах призводить до порушення технологій їх утримання та зберігання гною, вирощування сільськогосподарських культур, що не відповідає стандартам якості. На селі нерідко має місце недотримання санітарних норм, гігієнічних і будівельних правил значно підвищують ризик бактеріологічного забруднення колодязів громадського і приватного користування. Відсутність належного контролю за екологічним стандартом довілля та якості продукції посилює негативний вплив на притік у село не лише іноземного туриста, але і вітчизняного.

Тому вкрай важливим є необхідність постійного зростання показників моніторингу особистих селянських господарств; розробки заходів щодо поліпшення екологічного стану цих територій; зведення до мінімуму надходжень у водні об'єкти забруднюючих речовин тощо.

Для поліпшення екологічної ситуації в Україні, як передумови розвитку індустрії туризму, є підготовка кадрів туристичної сфери, які сприяли б покращенню екологічної безпеки.

Туризм, як відомо, сприяє збереженню та зміцненню здоров'я населення. В Україні має місце стійка тенденція до скорочення частки умовного здоров'я. Якщо у 1990 р. в нашій країні їх було 62,6%, то в 2008 р. цей показник опустився до 24%. Щороку зменшується чисельність населення. На кожних 100 померлих припадає 62 народжених. Однією з причин цього є наслідки Чорнобильської катастрофи та стан екологічної ситуації. Без забезпечення екологічної безпеки неможливим є успішний розвиток туристичної сфери. Збереження довілля – важлива умова існування цивілізації.

Світова екологічна політика направлена на попередження природних катастроф. Взаємодія навколишнього середовища і людини має планетарний характер. Вона не може бути розв'язана в межах однієї країни, чи одного регіону. У світі відомі унікальні Шацькі озера, знамените озеро „Світязь” – туристичний об'єкт. Стало відомо, що поблизу цього природного заповідника на території Білорусії хочуть видобувати сировину для фарфоро-фаянсової промисловості. Науковці попереджають, що в результаті цього Шацькі озера, розміщені на території України, можуть зникнути, „піти під землю”. Це негативно вплине не лише на потенційні туристичні ресурси, туристичну діяльність, а й на стан довілля не лише в Україні, але і в інших державах.

І тут важлива роль належить екологічній освіті. Шляхи досягнення цього різні. Серед останніх – підготовка екологічно освічених фахівців. Лише екологічно освічена людина може приймати оптимальні рішення у сфері природокористування з усією відповідальністю за наслідки. Основні тенденції в розвитку екологічної освіти пов'язані зі створенням єдиного освітнього простору, орієнтованого на взаємодію людини і природи. Спеціаліст XXI століття повинен мати сильні складові гуманітарної освіти, до яких мають бути віднесені необхідні для формування екологічної культури переконання:

- екологічне мислення;
- відповідальна громадянська позиція за прийняття логічних рішень;
- практичні навички бережливого відношення до навчальної програми;
- створення сприятливих умов, що допомагає тим, хто навчається, в саморозвитку, досягненні стадії екологічної та соціальної зрілості.

У цьому контексті надзвичайно актуальною є професійно-екологічна освіта (підготовка тих, хто в подальшому буде займатися рекреаційною діяльністю).

Адже сьогодні здійснюються вимоги до професійної підготовки спеціалістів будь-якого профілю, кінцевим результатом якої має стати професійно-екологічна готовність випускника навчального закладу до здійснення високоефективної природоохоронної діяльності. Враховуючи екологічні проблеми у туристично-рекреаційній сфері, особливо зростає роль фахівця за забезпечення екологічної безпеки.

При його підготовці важливо керуватись наступними принципами:

- загальної екологічної освіти, що передбачає доступність і різноманітність

змісту екологічної підготовки;

- гуманізації екологічної освіти, що передбачає здійснення спільної творчої діяльності, взаємонавчання та взаємозбагачення освітнього процесу, розвиток творчої індивідуальності кожного;
- єдності загальної професійної та екологічної освіти, що забезпечує екологізацію державних освітніх стандартів, введення спеціальних екологічних програм, а також екологізацію всіх освітніх програм (по кожній навчальній дисципліні) тощо.

Становлення спеціаліста здійснюється в конкретному середовищі, яке має свої специфічні особливості, що у значній мірі детермінують різні процеси, які виникають при цьому.

Освітній процес, його організація і зміст мають бути зорієнтовані на використання соціального замовлення на спеціалістів, які мають працювати у сфері туризму, туристичного бізнесу. Підготовка таких фахівців здійснюється на основі інтеграції різних видів діяльності. Професійно-екологічна підготовка цих фахівців може бути ефективною лише за умов, якщо не лише викладацький склад, а й всі працівники навчального закладу будуть брати активну участь у поліпшенні відносин між людиною та природою. А це можна забезпечити, якщо всі вони мають певну соціально-екологічну підготовку, володіють навиками щодо дотримання екологічної безпеки при виконанні службових функцій.

Нове розміщення професійної підготовки в руслі екологічної освіти має регламентуватись цілим рядом документів (приміром, мінімальна освітня програма, кваліфікаційні вимоги, вимоги до мінімуму змісту та рівня професійної підготовки, державний освітній стандарт тощо).

Соціальне замовлення на екологічно грамотних фахівців у сфері туристично-рекреаційної діяльності продиктовано перш за все тим, що, з одного боку, з розвитку цієї сфери держава має суттєве поповнення бюджету, а з іншого, – посилюється техногенне та антропогенне навантаження на природу.

В цьому контексті посилюється навантаження на фахівця. Екологічна діяльність працівників туристично-рекреаційної сфери має бути направлена на мінімізацію шкідливого впливу виробничих процесів туристично-рекреаційної діяльності на довкілля, на створення екологічно-орієнтованих виробництв, підготовку і виховання всього персоналу фірми, організації.

Щоб сформувати такого фахівця, необхідно в майбутньому останньому оволодіти великим обсягом інформації, яка має бути відпрацьована на лекціях, семінарах, диспутах, практичних заняттях, консультаціях, при написанні рефератів, курсових і дипломних робіт. У навчальному процесі мають активно використовуватись технічні, аудіовізуальні засоби навчання, засоби масової інформації, електронна техніка, нові інформаційні технології.

Цьому має сприяти освітнє середовище, тобто спеціально організована педагогічна система, що забезпечує узгодженість її основних складових. Інформаційне забезпечення розглядається як система, що дозволяє досягти високої результативності не лише безпосередньо у виробничій діяльності, але і забезпеченні екологічної безпеки.

Освітній процес має будуватись таким чином, щоб випускник був здатний швидко, без особливих проблем адаптуватись в різних ситуаціях. Результатом навчально-виховного процесу має бути комплекс різних компетенцій (професійної, екологічної, комунікативної, міжкультурної тощо).

Тобто формування фахівців туристичної сфери, готових зайнятись екологічною діяльністю, передбачає дотримання наступних принципів:

- особистої орієнтації;
- гуманізації (наповнення екологічних знань);
- формування системних знань;

- комунікативної направленості підготовки кадрів;
- необхідності та достатності екологічного змісту навчання;
- адекватності змісту навчання індивідуально психологічним особливостям тих, хто навчається;
- підготовка фахівців з урахуванням комунікативної креативності;
- формування професійно значимих якостей у кожного фахівця;
- забезпечення об'єктивного тестування тощо.

У цьому контексті екологічна підготовка фахівців у сфері туристичного бізнесу має стати складовою частиною стратегії розвитку туристичного бізнесу в Україні. Володіючи значними туристичними ресурсами, потенціалом, досвідом та інтелектом, наша країна зможе в короткий термін, на основі розробленої стратегії забезпечити безпечний розвиток туризму. Цим самим буде зроблено важливий крок у формуванні системи стратегічних рішень, що визначають майбутнє не лише туристичного бізнесу, а й соціально-економічного розвитку України в цілому.

Таким чином, якість туристичних ресурсів, їх відповідність екологічним вимогам, кадрове забезпечення – все це послужить подоланню безсистемності, некомплексності у підходах до туризму, сприятиме подальшому зростанню його конкурентного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування. Т.1. К.: Наукова думка. – 2008. – 388 с.
2. Бобылев С.Н. Экологизация экономического развития/Бобылев С.Н. – М., 1993. – 291 с.
3. Довкілля України 2006: [стат. зб.]. – К.: Держкомстат, 2007. – 243 с.
4. Кобяк М.В. Мировой рынок туризма / Кобяк М.В // Туристическая газета. – 2000. – №34. – С.2.
5. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика/ Крисаченко В.С. – К.,1996. – 281 с.
6. Курорт для бизнеса // Российская газета. – 2008. – №4712. – С.6.
7. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг/ Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. – К.: Знання, 2008. – 662 с.
8. Окно в Европу требует расширения // Туризм. – 2007. – №4. – С.8.
9. Соціальні індикатори рівня життя населення: [стат. зб.]. – К.: Держкомстат, 2008. – 240 с.
10. Туризм в Україні: [стат. зб.]. – К.: Держкомстат, 2008. – 216 с.
11. Туризм в Україні: економічні та організаційні механізми розвитку – К., 2008. – 971 с.

Куценко В.И. Экологическая безопасность – предпосылка развития индустрии туризма.

Автором анализировано современную экологическую ситуацию в Украине и определено роль образовательной подготовки в обеспечении экологической безопасности страны и отдельных регионов.

Ключевые слова: экологическая безопасность, экологическое образование.

Kutcenko V.I. Ecological security- precondition for development tourist industry.

Present ecological situation in Ukraine and role of educational preparation in country and individual regions of ecological safeguarding is analyzed and identified.

Key words: Ecological security, ecological education.